

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра прикладної лінгвістики (№ 703)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант ОП

(підпис) Вікторія РИЖКОВА
(ім'я та прізвище)

« 29 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП ДО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 035 «Філологія»
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Прикладна лінгвістика
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025

Харків 2025 рік

Розробник: Рижкова В. В., доцент каф. 703, канд. філол. наук
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри прикладної лінгвістики (№703)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри прикладної лінгвістики
канд. філол. наук, доцент

(назва кафедри, науковий ступінь та вчене звання завідувача)

(підпис)

Вікторія РИЖКОВА
(ім'я та ПРИЗВИЩЕ)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Здобувач першого (бакалаврського)
 рівня вищої освіти за ОП
 «Прикладна лінгвістика»

(посада)

(підпис)

Єлизавета БАЙЦУР
(ім'я та ПРИЗВИЩЕ)

1. Загальна інформація про викладача

ПІБ: Рижкова Вікторія Василівна

Посада: професор кафедри прикладної лінгвістики

Науковий ступінь: канд. філол. наук

Вчене звання: доцент

Перелік дисциплін, які викладає:

1. Вступ до перекладознавства

2. Кроскультурна комунікація

3. Основи наукових досліджень

4. Англійська для подорожей та спілкування.

Напрями наукових досліджень: перекладознавство, крос-культурна та бізнес комунікація, інтертекстуальність

Контактна інформація:

Email: v.ryzhkova@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти	Денна
Семестр	4
Мова викладання	Українська, англійська
Тип дисципліни	Обов'язкова
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин (32 аудиторних, з яких: лекційні – 16, практичні – 16; самостійна робота здобувачів (СРЗ) – 58)
Види навчальної діяльності	Практичні заняття, самостійна робота
Види контролю	Поточний контроль, модульний контроль, семестровий контроль – іспит
Пререквізити	OK1 Англійська мова. Практика мови OK11 Авіаційна термінологія (базовий курс)
Кореквізити	OK1 Англійська мова. Практика мови OK6 Лінгвокраїнознавство
Постреквізити	OK13 Теорія та практика перекладу OK14 Термінознавство OK15 Сучасні інформаційні технології в перекладі OK20 Редагування перекладів OK24 Комп'ютерно-перекладацька практика

3. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у створенні теоретичного підґрунтя для формування й розвитку вмінь і навичок перекладацької діяльності, у підготовці до самостійної науково-дослідницької роботи в галузі теорії та практики перекладу.

Завдання – ознайомити студентів з історією розвитку, методологією, сучасним станом та перспективами розвитку перекладознавства; забезпечити засвоєння студентами термінології галузі; сприяти усвідомленню студентами необхідності ґрунтовної і всебічної підготовки до професії перекладача та його відповідальності за якість власної праці.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні завдання та проблеми в галузі прикладної лінгвістики в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

ЗК6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. <...>.

ЗК13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Спеціальні компетентності (ФК)

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

ФК7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації). Здатність до збирання, аналізу, систематизації мовних фактів, інтерпретації та перекладу тексту; здатність користуватися сучасними інформаційними технологіями, лінгвістичними та перекладознавчими методами для проведення самостійних досліджень у галузі прикладної лінгвістики.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 8. Знати й розуміти систему мови, що вивчається, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 10. Знати норми літературної англійської мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

ПРН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

4. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Переклад у сучасному світі

Тема 1. Поняття перекладу. Роль перекладу для людства. Культурні та мовні бар'єри. Етика перекладача. Сутність професійної етики перекладача. Моральні принципи перекладача. Норми професійної поведінки перекладача. Професійна придатність і професійні вимоги. Знайомство з технічним забезпеченням перекладу. Правовий та соціальний статус перекладача.

Тема 2. Види перекладу. Усний послідовний переклад. Синхронний переклад. Синхронізація відеотексту. Переклад з аркуша. Комунальний переклад. Письмовий переклад. Машинний переклад. Перекладацькі освітні установи (короткий огляд).

Тема 3. Стратегії та одиниці перекладу. Теоретико-перекладацькі універсалії. Способи перекладу. Рекомендовані правила для вибору способу перекладу. Поняття одиниці перекладу і способи її виділення під час перекладу. Різні погляди на виявлення одиниць перекладу. Рекомендовані правила сегментації тексту для перекладу.

Тема 4. Аспекти перекладу. Перекладацька адекватність і еквівалентність. Лінгвосеміотичні аспекти перекладу. Культурологічні та соціологічні аспекти перекладознавства. Прагматичні аспекти перекладознавства. Поняття адекватності та еквівалентності. Еквівалентність, адекватність і оцінка перекладу. Еквівалентність і смисл. Денотативне та сигніфікативне значення. Поняття і концепт. Денотат і референт. Об'єктивне та суб'єктивне в перекладі.

Модульний контроль 1:

- форма заняття: проведення модульного контролю в аудиторії або online;
- модульний контроль проводиться з використанням формату письмової роботи / тесту, який передбачає виконання завдань на множинний вибір, підбір відповідників / еквівалентів тощо;
- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): комп'ютер/ноутбук/смартфон тощо;
- обсяг самостійної роботи здобувачів для підготовки до модульного контролю – за необхідністю.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 2. Перекладацька діяльність

Тема 5. Проблема перекладності, неперекладності та всеперекладності. Моделі перекладу. Теорія закономірних відповідностей. Ситуативна (денотативна) модель. Трансформаційна модель перекладу. Семантична модель перекладу. Психологічна модель перекладу. Семантико-семіотична модель перекладу. Теорія рівнів еквівалентності. Інформаційна теорія перекладу. Теорія військового перекладу. Теорія машинного перекладу. Комунікативно-функціональна теорія перекладу. Функціонально-прагматична (динамічна) модель перекладу. Герменевтична модель перекладу.

Тема 6. Перекладацька компетенція. Складові перекладацької компетенції. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі. Важливість культурологічної підготовки перекладача. Головні типи лексичних трансформацій. Головні типи лексичних трансформацій: пряме запозичення, транскрипція, транслітерація, калькування.

Тема 7. Головні типи лексико-семантичних трансформацій: диференціація, конкретизація, узагальнення (генералізація), змістовний розвиток, цілісне перетворення, еквівалентна заміна. Головні типи лексико-граматичних трансформацій: антонімічний переклад, синонімічний переклад, компенсація, описовий переклад.

Тема 8. Текст в аспекті перекладу: специфіка перекладу в залежності від типу тексту. Текстологічні аспекти перекладознавства. Вертикальна, горизонтальна та глибинна структури тексту. Контекстуалізація висловлювання. Жанри тексту. Комунікативні функції тексту.

Модульний контроль 2:

- форма заняття: проведення модульного контролю в аудиторії або online;
- модульний контроль проводиться з використанням формату письмової роботи / тесту, який передбачає виконання завдань на множинний вибір, підбір відповідників / еквівалентів тощо;
- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): комп'ютер/ноутбук/смартфон тощо;
- обсяг самостійної роботи здобувачів для підготовки до модульного контролю – за необхідністю.

5. Індивідуальне завдання

Не передбачено.

6. Методи навчання

1. Демонстрація нового матеріалу та способів оперування ним.
2. Пояснення викладача.
3. Організація самостійної пошукової роботи здобувачів вищої освіти.
4. Організація системи завдань/тестів.
5. Застосування мультимедійних засобів для підтримки зацікавленості здобувачів вищої освіти.
7. Реалізація контролю за успішністю здобувачів вищої освіти: методи усного контролю (усне опитування); методи письмового контролю (контрольні письмові завдання/тести).

7. Методи контролю

1. Опитування: індивідуальне опитування, фронтальне опитування.
2. Тестування.
3. Контрольні письмові завдання.

4. Іспит.

Форми контролю успішності навчання: на семінарських заняттях – усне опитування, міні-тести, контрольні завдання; форма підсумкового контролю – усне опитування (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Таблиця 8.1 – Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Активність під час проведення заняття	0...2	7	0...14
Виконання практичного завдання*	0...10	1	0...10
Модульний контроль**	0...20	1	0...20
Змістовний модуль 2			
Активність під час проведення заняття	0...2	8	0...16
Виконання практичного завдання	0...10	1	0...10
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Бали за активність здобувача протягом семестру	0...10	Протягом семестру	0...10
Всього за семестр	0...100	7	0...100

* Практичне завдання складається з підготовки презентації за темою / виконання завдання з визначення перекладацьких трансформацій / усного або письмового опитування / виконання тесту за темами пройдених занять (50-70 питань/20-40 тестових завдань).

** Модульний контроль проводиться у вигляді письмової роботи/тесту (45 хв.), що складається з тестового завдання відкритого/закритого типу (20-70 питань).

Приклад тестових завдань:

Які можливі співвідношення еквівалентності та адекватності перекладу?

переклад адекватний, але не еквівалентний

зрозумілий переклад

легкий для сприйняття переклад

переклад еквівалентний і адекватний

буквальний переклад

переклад еквівалентний, але не адекватний

На яких трьох рівнях будується перекладацька еквівалентність стосовно будь якого тексту?

семантичний (відношення знаку до позначуваної ним дійсності)

синтаксичний (відношення знаків один до одного в мовленнєвій послідовності)

прагматичний (відношення знаків з їх комунікантами, що використовуються у мовленні)

психологічний (відношення автора та реципієнта завдяки письмовій вербальній комунікації)

Які види фонових знань виділяють?

загальнолюдські фонові знання

регіональні фонові знання

країнознавчі фонові знання

фонові знання етнічної або мовної спільноти

культурологічні фонові знання

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів підсумкового контролю й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту здобувач освіти має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з 5-ти питань (по 20 балів кожне). Усього 100 балів. За умови он-лайн навчання – іспит проводиться в тестовому варіанті.

Таблиця 8.2 – Шкали оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційний залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Здобувач отримує такі бали у разі виконання більшості практичних завдань та модульного контролю з оцінкою «задовільно». Має продемонструвати мінімум знань та умінь. Повинен мати уявлення про основні поняття теорії перекладу; типи перекладної еквівалентності; різновиди перекладних відповідників; типологію перекладних трансформацій; особливості перекладу текстів різних жанрів; вимоги до перекладу науково-технічної літератури. Здобувач повинен уміти застосовувати знання з теорії для визначення стратегії перекладу на практиці; визначати конкретні засоби перекладу (трансформації, прийоми компенсації) при зіставленні текстів.

Добре (75-89). Здобувач повинен виконати більшість практичних завдань та модульний контроль на оцінку «добре». Повинен добре орієнтуватися і мати достатньо тверді знання стосовно основних понять теорії перекладу; методів досліджень, що застосовуються в перекладознавстві; основних теоретичних моделей перекладу; типів перекладної еквівалентності; різновидів перекладних відповідників та трансформацій; особливостей перекладу текстів різних жанрів; вимог до перекладу науково-технічної літератури. Здобувач повинен уміти достатньо добре застосовувати знання з теорії для визначення стратегії перекладу на практиці; розпізнавати та застосовувати моделі перекладу; визначати рівень еквівалентності і засоби перекладу при зіставленні текстів.

Відмінно (90-100). Здобувач повинен виконати більшість практичних завдань та модульний контроль на оцінку «відмінно». Досконально знати основні поняття теорії перекладу; методи досліджень, що застосовуються в перекладознавстві; принципи моделювання процесу перекладу; основні теоретичні моделі перекладу; типи перекладної еквівалентності; різновиди перекладних відповідників; типологію перекладних трансформацій; особливості перекладу текстів різних жанрів; вимоги до перекладу науково-технічної літератури. Здобувач повинен уміти на високому рівні застосовувати знання з теорії для визначення стратегії перекладу на практиці; критично аналізувати теоретичні концепції та моделі перекладу; визначати рівень еквівалентності і засоби перекладу при зіставленні текстів та обґрунтовувати необхідність або доречність застосування конкретних засобів перекладу (трансформацій, прийомів компенсації).

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять та робота в семестрі. Здобувач вищої освіти, який відвідував заняття та склав усі модульні контролі (успішно атестований за їх результатами), а також виконав усі види обов'язкових завдань, вважається таким, що склав семестровий контроль і за його згодою атестується підсумковою модульною оцінкою, в якості семестрової.

Здобувачі вищої освіти, які по закінченню навчальних тижнів семестру, тобто до початку семестрового контролю, здобули менше 60 балів, атестуються оцінкою «незадовільно» та вважаються такими, що мають академічну заборгованість і зобов'язані проходити процедуру семестрового контролю з метою ліквідації академічної заборгованості в період семестрового контролю та канікул, тобто до початку наступного семестру.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності. У випадку підготовки доповіді (реферату) та презентації, останні повинні мати посилання на джерела, використані при їх підготовці. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»

(<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що виконана / підготовлена здобувачем освіти робота (завдання) буде мати ознаки самостійності виконання. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти (у виконанні тесту чи завдання) є підставою для її незарахування викладачем незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu.ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

1. Міні-тести, формалізований підсумковий тест.
2. Розроблені Power Point презентації лекцій.
3. Дорошенко Н.С. Основи теорії перекладу. Навч. посібник. – Харків : ХАІ, 2007. – 55 с.

Навчально-методичний комплекс дисципліни розміщений за адресою:

http://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=BookList&lang=ukr&caller_mode=KNMZ&disciplinesearch=yes&combiningAND=1&theme_cond=all_theme&is_ttp=0&knmz_doctype_list=0&qualificationlevel_list=0&search_fld=&discipline_list=0&department_list=0&knowledgearea_list=0&speciality_knmz_list=27489&sillabus_list=0&responsibility_fld=&action=subscribe&list_id=1&email та

<https://khai.edu.ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-bakalavriv/filologiya/korotkij-opis-struktura-i-komponenti61/2019-rik-naboru40/>, а також

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=1734> і включає в себе наступні обов'язкові складові:

- програму дисципліни;
- опорний конспект лекцій (надається за окремими лекціями), який за змістом повністю відповідає силабусу дисципліни;
- рекомендації для самостійної підготовки;
- тематику індивідуальних завдань;
- питання до проведення контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

11. Рекомендована література

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
2. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову / В.І. Карабан, Дж Мейс. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 608 с.

3. Основи перекладу / За ред. В.К. Шпака. – К. : Знання, 2005. – 310 с.
4. Основи перекладознавства : Навчальний посібник / За редакцією А.Є. Нямцу. – Чернівці : Рута, 2008. – 312 с.
5. Рижкова В.В. Опорний конспект лекцій.

Допоміжна

1. Долганова В.П. Про перекладацькі трансформації на сучасному етапі розвитку перекладознавства / В.П. Долганова // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2024. – Том 2 № 16 (2024). – С. 85–88.
2. Карабан В.І. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі / В.І. Карабан, О.В. Борисова, Б.М. Колодій, К.А. Кузьміна. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 204 с.
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник / І.В. Корунець.. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 448 с.
4. Основи перекладу / Г. Е. Мірам, В.В. Дайнеко, Л.А. Тарануха, М.В. Грищенко, О.М. Гон. – Київ : Нака-Центр, 2005. – 280 с.
5. Притиченко Г.В. Сучасні тенденції у перекладознавстві та їх вплив на роботу перекладача / Г.В. Притиченко // «Молодий вчений»: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – No 12 (100). – 2021 р. – С. 222–225.
6. Miram G. Translation Algorithms / G. Miram. – Kyiv : Elga, Nika-Centre, 2004. – 174 p.
7. Naumenko L. Practical Course of Translation / L. Naumenko, A. Gordyeyeva. – Vinnytsia : Nova Knyga Publishers, 2011. – 133 p.
8. Sydoruk G. I. Translation Theory Foundations / G. I. Sydoruk. – Kyiv : Condor, 2010. – 284 p.

12. Інформаційні ресурси

1. <https://1.benjamins.com/online/hts> . Handbook of Translation Studies Online / Editors: Yves Gambier & Luc van Doorslaer.
2. <https://webpromoexperts.net/ua/blog/globalni-tendenciyi-rinku-perekladackih-poslug-u-2024-roci/> : Глобальні тенденції ринку перекладацьких послуг у 2024 році (29.08.2024)